Mika Waltari

Pád Cařihradu

VYŠEHRAD

Pád Cařihradu

Vyšlo také v tištěné verzi

Objednat můžete na
www.ivysehrad.cz
www.albatrosmedia.cz

Mika Waltari
Pád Cařihradu – e-kniha
Copyright © Albatros Media a. s., 2021

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

ALBATROS MEDIA

Mika
Waltari
Pád Cařihradu

Mika

Waltari

Pád Cařihradu

VYŠEHRAD

12. prosince 1452

Viděl jsem tě poprvé a hovořil jsem s tebou. Zdálo se mi, jako by přese mne přešlo zemětřesení. Vše se ve mně vzedmulo, hlubiny mého srdce se rozevřely a neovládal jsem se více…

Dovršil jsem čtyřicátý rok života a myslil jsem si, že jsem dospěl k podzimu svého života.

Mnoho jsem putoval, zkusil jsem mnohé a žil několik životů.

Bůh ke mně promlouval různými způsoby, andělé mi zvěstovali, ale nevěřil jsem jim.

Když se mi přihodil ten zázrak a uviděl jsem tě, uvěřil jsem. Spatřil jsem tě před chrámem Boží moudrosti, u měděné brány. Všichni vycházeli z kostela poté, co za hrobového ticha kardinál Isidor přečetl podle obřadního pořádku latinsky a řecky prohlášení o jednotě církve. Při slavnostní mši četl též vyznání víry. Když dospěl k dodatku o Synu, mnozí si zakryli tvář rukama a z galerie byly slyšet hořké vzlyky žen. Stál jsem v postranní chrámové lodi, vedle šedivého pilíře – dotkl jsem se kamene dlaní a cítil jsem, že je mokrý, jako kdyby se zrosil bolestivým chladným potem.

Vycházeli všichni z chrámu podle staletých obřadních pravidel, uprostřed basileus císař Konstantin, vážného vzezření, urostlý, s hlavou již prošedivělou, pod zlatou korunou. Přicházeli oblečeni v látkách, barvách a skvostech podle nařízení pro obřad, blachernští úředníci, ministři, logothéti a antipáti, celý senát a za nimi archonti, rod za rodem. Nikdo se neodvážil zůstat stranou veřejného mínění. Po pravé straně císaře shlížel na lid chladným pohledem státní sekretář Frantzes, jehož velmi dobře znám. Uprostřed latinců jsem poznal benátského baila a mnoho jiných.

Megaduxe Lukáše Notarata, velkovévodu a velitele císařského loďstva, jsem ještě nikdy neviděl. Převyšoval všechny o hlavu, byl tmavý a vznešený. Jeho oči byly výsměšné i moudré, ale tvář

vyzařovala melancholii, vlastní členům starých řeckých rodů. Když vycházel z kostela, byl vzrušen a rozezlen, jako by nemohl snést hrozné zneuctění, dotýkající se jeho církve a národa.

Barvy oděvů, řecká modrá a bílá, zlatem a perlami zdobené obřadní pláště, různobarevné drahokamy oslňovaly oči lidu. Slunce svítilo a prostranství před katedrálou bylo lidem zcela zaplněno. Byli zde vousatí, zklamaní, rozčileně hledící slabozrací mniši v černých kutnách, vzrušení řemeslníci a obchodníci, námořníci z lodí kotvících v přístavu, rybáři.

Nejvíce však bylo mnichů. Každý třetí chodec v cařihradských ulicích byl mnich. Kláštery již ovládaly stovky kostelů, takže jen v sedmi kostelích rozhodoval papežem uznaný patriarcha Gregorios Mammas, lidem nazývaný nepravý patriarcha.

Když se objevili jezdci, vznikla vřava, lid se rozkřičel a proklínal latince. Volalo se: „Pryč s dodatky, pryč s panstvím papeže!" Nemohl jsem to již poslouchat. Dost jsem slyšel za dnů mládí. Avšak hněv lidu a nedůvěra byly jako hřmot bouře a chvění země. A písně zpívané cvičenými hlasy mnichů přehlušoval opakovaný křik lidu, jednotný jako při liturgii: „Ne Syna, ne Syna." Byl den Ducha svatého.

A když se ven z katedrály prodíral obřadní průvod vznešených dam, zapojila se velká část císařova doprovodu do zpěvného křiku v taktu s hřmotícím a křičícím lidem. Kolem posvátné postavy císaře se vytvořil volný prostor. Ten, sedě na hřbetu svého oře, byl pohroužen do temných úvah. Pokrývalo jej zlatem protkávané purpurové roucho a na nohách měl vysoké střevíce, zdobené dvouhlavým orlem.

Byl jsem přítomen uskutečňování staletého snu o připojení východní církve k západní, podřízení pravověrné ortodoxní církve papežské moci a zřeknutí se prvotního nerozšířeného vyznání víry. Toto spojení vstoupilo v platnost teprve po patnáct let trvajícím vyčkávání, nyní, kdy kardinál Isidor přečetl veřejně dohodu v chrámu Boží moudrosti. Ve florentském dómu ji četl čtrnáct let před řeckým vyhlášením velký, svou kulatou hlavou nápadný, vzdělaný metropolita Bessarion. Jeho, právě tak jako Isidora, jmenoval papež Eugen IV. kardinálem za jejich zásluhy v obtížném hledání jednoty.

Je tomu již čtrnáct let. Toho večera jsem prodal své knihy a šaty, rozdělil peníze mezi chudé a uprchl z Florencie. O pět let později

jsem přijal kříž. Za křiku lidu jsem si vzpomněl na skalnatou cestu po Assisi a na varenské bojiště. Přinucen náhlým křikem jsem zvedl hlavu a viděl megaduxe Lukáše Notarata, jak vyskočil na zažloutlou vyvýšeninu před mramorový sloup. Pohybem ruky požádal lid o ztišení a jemný prosincový vítr donesl do mých uší hlas jeho zvolání: „Raději turecký turban než kardinálský klobouk!" Lid i mniši propukli po tomto vzdorujícím doznání v radostný křik. Řečtí obyvatelé Cařihradu se rozkřičeli a radostí bouřili: „Raději turecký turban než kardinálský klobouk!" Přesně tak již křičeli židé: „Propusť Barabáše!"

Mnoho urozených a předních mužů v obřadním průvodu se shluklo souhlasně kolem Lukáše Notarata, aby ukázali, že jej podporují, a otevřeně hrozili císaři. Lid konečně uvolnil prostor a císař odjel, provázen prořídlým doprovodem. Průvod vznešených žen se prodral ven z chrámu obrovskými měděnými vraty, ale na prostranství byl okamžitě uchvácen rozbouřeným davem.

Byl jsem zvědav, jak lid přijme kardinála Isidora, ale ten byl bojem o unii již velmi zkušený a navíc byl Řek. Proto nevyšel vůbec z katedrály. Neztloustl z kardinálské pocty. Je stejně malý, s očima jako trnky, ještě hubenější než dříve a po latinském způsobu s dvojitou bradou. Nejlépe si na něj vzpomínám z Ferrary a Florencie. Práce vyjednávače je obtížná. Markos Eugenikos nad ním pronesl klatbu a tvrdil, že donesl s sebou z Kyjeva do Florencie mor. Téměř všichni z jeho služebnictva zemřeli. Markos Eugenikos to považoval za boží soud nad jeho odpadlictvím.

Lid se v zmateném a neuspořádaném shluku protlačil před chrám Boží moudrosti, na prostranství zastíněné obrovskou chrámovou kopulí. Z černě mnišských sutan probleskovaly zdobené čepce a hedvábná roucha vznešených dam. Obloha byla studená a vybledle modrá, přestože svítilo slunce.

„Raději turecký turban než kardinálský klobouk." Snad tak zvolal velkovévoda Notaras z hloubi srdce, z lásky k městu a z víry a hněvu vůči latincům.

Ale jakkoli zní jeho slova vřele a upřímně, nemohu je považovat za nic jiného než za chladnokrevné politické otevření hry. Uprostřed pozdviženého lidu hodil karty na stůl, aby dostal většinu lidu na svou stranu. Unii nenosí v srdci žádný Řek a dokonce ani císař ne. Ten se musí podřídit a schválit unii, aby dosáhl smlouvy

o přátelství a pomoci, podle níž bude papežské loďstvo v případě nouze podporovat Cařihrad.

Papežské loďstvo bylo vyzbrojeno již v Benátkách. Kardinál Isidor tvrdí, že vypluje na moře na obranu Cařihradu ihned, jakmile se dostane vyhlášení unie do Říma. Avšak za císařem Konstantinem dnes lid křičí: „Odpadlík, odpadlík." Hroznější, nicotnější a ostudnější slovo nelze za člověkem pokřikovat. Je to cena, kterou platí za deset válečných lodí, pokud vůbec připlují.

Kardinál Isidor přivedl s sebou z Kréty a z ostrovů množství najatých lučištníků. Brány města byly zazděny. Turci již zničili okolí a obklíčili Bospor. Jejich základnou je opevnění vybudované sultánem za pár letních měsíců v nejužším místě Bosporu. Opevnění je na druhém břehu Pery, na křesťanském břehu. Na jeho místě stál ještě na jaře chrám archanděla Michaela. Nyní jsou chrámové mramorové pilíře zazděny a zpevňují zdi tureckých věží, silné až třicet stop. Sultánova děla tedy střeží Bospor.

To vše mi prošlo myslí u obrovských měděných vrat chrámu Boží moudrosti. Tu jsem ji zahlédl. S námahou zůstala stranou davu a vracela se do kostela. Těžce oddychovala a její závoj byl roztržen. Vznešené cařihradské Řekyně mají zvyk zakrývat obličej před cizinci a žít ve svých domech střeženy eunuchy. Když sedají na koně nebo vstupují do nosítek, přispěchá služebnictvo s látkami, aby jimi zakrylo své paní před pohledy kolemjdoucích. Jejich kůže je průhledně bílá.

Pohlédla na mě a chod času se zastavil, slunce přerušilo svůj oběh země, minulost se slila s budoucností a nebylo jiného než právě té chvíle, jediné chvíle života, již těsný čas nemohl strhnout s sebou.

Za svého života jsem viděl mnoho žen. V lásce jsem byl sobecký a chladný. Užíval jsem a sám jsem požitek přinášel. Ale láska mi byla jen opovrženíhodnou žádostí těla, která po ukojení rozlítostňuje mysl. Jen z lítosti jsem předstíral lásku, avšak nevydržel jsem to dlouho.

Mnoho, mnoho žen jsem viděl za svého života, dokud jsem s nimi neskoncoval, tak jako s mnohým jiným. Ženy pro mne představovaly jen tělo a nenáviděl jsem vše, co mne tělesně svazovalo.

Byla vysoká téměř jako já. Její vlasy byly schované pod bílým ozdobným čepcem. Její plášť byl modrý, zdobený stříbrnými nitěmi. Její oči byly hnědé, její kůže zlatavá a jako ze slonové kosti.

Nedíval jsem se však na její krásu. Rozhodně ne. Upoutával mne pohled jejích očí, neboť mi připadaly, jako bych je viděl již ve snu. V jejich hnědé hloubce se spalovalo vše všední a nepotřebné. Rozšířily se překvapením a náhle se na mne usmály.

Mé nadšení bylo tak prudké, že nebylo ani možno pomyslet na pozemskou žádost. Zdálo se mi, že se mé tělo rozechvělo ve stejné míře, jako když jsem v athoských horách viděl poustevnické přístřešky svatých mnichů ve světle lamp, prozařujících noční tmu jako nebeské světlo. Toto srovnání není zneuctěním svatosti, neboť zázrak v tomto okamžiku se vracející byl mi svatý. Jak dlouho, nevím. Snad jako konečný vzdech, kdy v posledním okamžiku dochází k odpoutání duše od těla. Stáli jsme několik metrů vzdáleni od sebe, avšak po dobu jednoho vzdechu jsme stáli na prahu mezi pozemskostí a věčností, jako na ostří šavle. Vrátil jsem se do hranic našeho času – musel jsem promluvit:

„Neboj se, jestli si přeješ, dovedu tě do bezpečí tvého otcovského domu." Podle pokrývky její hlavy jsem poznal, že není vdaná. Ne že by to v tu chvíli něco pro mne znamenalo. Vdaná či svobodná, její oči mi připadaly důvěrné.

Zhluboka vzdechla, a jako by zadržovala dech, dlouze a tázavě pronesla: „Jsi latinec."

„Jak si přeješ," přisvědčil jsem.

Podívali jsme se na sebe a uprostřed davu jsme byli spolu, jako bychom spolu zrána procitli v ráji na počátku času. Stud jí zahořel na líci, avšak nesklopila zrak přede mnou. Poznali jsme se vzájemně podle očí. Vzrušení ji pak ovládlo a ona se chvějícím hlasem otázala: „Kdo jsi?"

Její otázka však nezněla tázavě. Otázkou jen ukázala, že v srdci mne znala právě tak jako já ji. Aby se mohla vzpamatovat ze svého vzrušení, vysvětlil jsem jí:

„Do třinácti let jsem vyrůstal ve Francii, v Avignonu, potom jsem procestoval mnoho zemí. Jmenuji se Jean Ange, zde Jan Angelos!"

„Angelos," opakovala. „Anděl. Proto jsi tak bledý a vážný. Proto jsem se tolik rozrušila, když jsem tě zahlédla." Přistoupila blíže ke mně a dotkla se mé paže. „Ne, anděl nejsi," řekla. „Jsi z masa a krve. Proč máš tureckou šavli?"

„Jsem navyklý ji používat," vysvětlil jsem. „Je z houževnatější oceli než křesťanské kuté meče. Uprchl jsem v září sultánovi

Mehmedovi z tábora, když dokončil svou pevnost na břehu Bosporu a vrátil se zpět do Drinopole. Od vypuknutí války nevrací již váš císař uprchlíky z tureckého otroctví."

Pohlédla na mne a poznamenala: „Nejsi oblečen jako otrok."

„Ne, nejsem oblečen jako otrok," odpověděl jsem. „Téměř sedm let jsem patřil do sultánovy družiny. Sultán Murad mne jmenoval svým psovodem a doporučil mne i svému synovi. Sultán Mehmed poznal můj intelekt a četl se mnou řecké a římské knihy."

„Jak jsi se dostal do tureckého otroctví?"

„Bydlel jsem čtyři roky ve Florencii, byl jsem bohatý muž, ale nasytil jsem se obchodování s látkami a přijal kříž. V bitvě u Varny jsem padl do tureckého zajetí."

Její pohled mne vybízel k pokračování: „Kardinál Julius Caesarini mne jmenoval svým sekretářem. Po bitvě zapadl jeho kůň do močálu a prchající Uhři jej probodli svými noži. V té bitvě padl i jejich mladý král. Kardinál jej donutil, aby přerval s Turky přísahu o příměří. Proto v něm Uhři viděli toho, kdo přináší prokletí, a sultán Murad nakládal s námi všemi jako s křivopřísežníky. Mně ale neublížil, i když všechny zajatce, kteří neuznali jeho Boha a Proroka, popravil. Mluvím však již mnoho. Promiň. Dlouho jsem předtím mlčel."

„Neunavuješ mne," řekla. „Přeji si slyšet o tobě více. Ale proč se neptáš, kdo jsem já?"

„Neptám se, stačí mi, že jsi zde. To skutečně stačí. Nevěřil jsem, že by se mi mohlo něco takového přihodit."

Neptala se, jak jsem to mínil. Rozhlédla se kolem a zpozorovala, že se lid rozchází. „Pojď se mnou," zašeptala, uchopila mne za ruku a vedla mne spěšně zpět do skrytu v obrovských chrámových měděných vratech. „Uznáváš unii?"

Pokrčil jsem rameny: „Jsem latinec."

„Překroč práh," vyzvala mne. V šeru předsíně jsme se dostali k místu, kde vojenská stráž svými okovanými botami za tisíc let již vyhloubila jamku v mramorové podlaze. Lid v kostele po nás bázlivě pokukoval. Nevšímajíc si toho, obtočila své ruce kolem mého krku a políbila mne.

„Je svátek Ducha svatého, řekla a pokřižovala se po řeckém způsobu. „Jen z Otce, ne ze Syna. Ať je ti můj křesťanský polibek znamením našeho přátelství, abychom na sebe nezapomněli.

Za chvíli mne přijdou otcovi služebníci hledat.“ Tváře jí hořely, jako by ten polibek ani nebyl křesťanský. Z její pokožky jsem cítil vycházet vůni hyacintů. Čárky jejího vysokého obočí byly podmalovány tmavou modří, a jak to bylo zvykem u cařihradských žen, měla ústa červeně nalíčena.

„Nemohu se od tebe odloučit,“ řekl jsem. „I kdybys bydlela za sedmi zámky, neustanu, dokud tě opět nenaleznu. I kdyby nás čas a místo rozdělily, opět tě naleznu. Tomu nemůžeš zabránit.“

„Proč bych se měla snažit tomu zabránit?“ zeptala se a pozdvihla půvabně a výsměšně své obočí. „Jak můžeš vědět, že netrpím netrpělivou touhou slyšet více o tobě a o tvém pozoruhodném osudu, pane Angele.“ Její pohled byl půvabný a hloubka jejího hlasu vyjadřovala více než její slova.

„Řekni jen kde a kdy,“ naléhal jsem.

Pokrčila spánky: „Neuvědomuješ si, jak nevhodně hovoříš. Ale takový je prý zvyk Franků.“

„Kde a kdy,“ opakoval jsem a uchopil jsem její paži.

„Jak se opovažuješ?“ pohlédla na mne překvapeně, pobledlá. „Žádný muž se ještě neodvážil dotknout se mne. Nevíš, kdo jsem!“ Nesnažila se ale ani v nejmenším se vyprostit z mého sevření, jako by jí byl můj dotyk příjemný.

„Jsi,“ řekl jsem, „to mi stačí.“

„Snad ti pošlu vzkaz,“ slíbila. „Co znamená dohoda v této napjaté době. Jsi Frank, ne Řek. Ale mé setkání s tebou ti může být nebezpečné.“

„Jednou jsem přijal kříž, protože mi chyběla víra. Všeho možného jsem dosáhl, ale víry nikoli. Přesto myslím více než na smrt na čest Boží. Abych padl pro Krista, uprchl jsem z tureckého tábora na hradby Cařihradu. Můj život nemůžeš učinit nebezpečnějším, nežli byl a stále je.“

„Mlč,“ řekla. „Slib, že nepůjdeš za mnou. Již teď jsme vzbudili dost pozornosti.“ Překryla si potrhaným závojem svou tvář i obrátila se ke mně zády a vykročila, vzdalujíc se ode mne.

Již ji přicházeli hledat služebníci, oblečení do modrobílých šatů. Odcházela s nimi, aniž se po mně ohlédla, a já ji nenásledoval. Když se ale vzdalovala, má bytost ztrácela síly, jako by mně krev ucházela z otevřené rány.

14. prosince 1452

Na shromáždění v přístavním kostele svaté Panny Marie se rozhodli zástupci lidu, vedeni císařem Konstantinem, devíti hlasy proti třem benátským, že benátské lodě, které se nacházejí v přístavu, budou zabaveny pro obranu města. Trevisano vznesl protest za stranu majitelů lodí. Lodím bylo povoleno ponechat si náklad, když kapitáni přísahali na kříž, že se nepokusí se svými loďmi o útěk. Jako nájem za lodě byla dohodnuta suma ve výši čtyř set bezantů měsíčně. Lichvářská cena, ale Benátky znají svou chvíli.

Císař se dohodl s nepravým patriarchou, biskupy a představiteli klášterů, že roztaví chrámové klenoty a nechají z nich razit peníze. V zabavování zlatých a stříbrných nádob z kostelů viděli mniši první důsledek církevní jednoty a uskutečňování unie.

Narušily se hodnoty majetku. Úroky krátkodobých půjček vzrostly v několika dnech o čtyřicet procent. Dlouhodobé půjčky se neposkytovaly. Ceny drahých kamenů se vyšplhaly do závratných výšek. Za malý diamant jsem dostal šedesát dukátů, což je hodnota drahých koberců a nábytku. Zařídil jsem si a vyzdobil svůj pronajatý dům. Majitel by mi ho lacino prodal, ale proč bych kupoval dům? Budoucnost města může trvat ještě tak několik měsíců.

V noci jsem dlouho neusnul. Vrátila se mi dávná nespavost. Neklid by mě vyhnal na ulici, ale zůstal jsem doma, kdybych byl hledán. Číst jsem nemohl – již dost jsem přečetl, abych pochopil bezmocnost vědění. Můj řecký sluha zví o každém mém kroku, je to přirozené a v ničem mne to neruší. Jak by se mohli spolehnout na muže, který sloužil Turkům. Sluha je politováníhodný chudý člověk. Rád mu dopřeji vedlejší příjmy.

15. prosince 1452

Byl to jen smotaný kousek papíru. Donesl mi ho potulný obchodník se zeleninou.

„Odpoledne v chrámu Apoštolů." Nic jiného nebylo na papíře napsáno. V poledne jsem řekl, že jdu do přístavu, a poslal jsem svého sluhu uklízet sklep. Když jsem odcházel, otočil jsem klíčem v zámku. Dnes jsem nepotřeboval slídící oči.

Apoštolský chrám je na návrší, přímo ve středu města. Bylo to dobře vybrané místo k setkání, neboť jen několik černě oblečených žen se tam modlilo před svatými ikonami u oltářní mřížky. Žádný příchozí nevzbudil pozornost, neboť tam po celý den přicházeli námořníci latinských lodí, aby si prohlédli hroby císařů a ostatky svatých. Hned vedle dveří vpravo stojí, chráněn jednoduchým dřevěným plůtkem, kamenný sloup, k němuž byl připoután náš Spasitel, když jej římští vojáci bičovali.

Mladý benátský lodní lékař, který provází námořníky, tvrdil, že na vlastní oči viděl odštěpek z téhož sloupu v Římě. „Je to tentýž kámen a třetí část kamene je ještě v Jeruzalémě."

Podíval se na mne tázavě a rád by našel v mých očích potvrzení, ale protože jsem potřeboval zbavit se ho, poradil jsem jim, aby se odebrali do kostela Pantokratora. Tam byla uchovávána kamenná deska, již si Nikodém vytesal pro svůj hrob a na niž bylo položeno tělo Spasitele, když byl sňat z kříže. Na povrchu kamene byly vidět skelně průhledné zkamenělé slzy svaté Panny Marie, které prolila u těla svého syna. Byl to skutečně kámen. Když jsem jej prvně viděl, domníval jsem se, že tam mniši nakapali vosk, a pokusil jsem se ho seškrabat špičkou nože. Cařihradští mniši nejsou tak pověrčiví a úzkostliví k ostatkům svatých jako na západě. Žijící Kristus a usilovná zbožnost znamenají jim více než svatý, mrtvý kámen.

„Prodejte mi váš nůž," navrhl mi nadšeně lékař, když jsem mu to vyprávěl. Snad se domníval, že můj nůž přejal něco ze svatosti ostatků.

„Udělejte totéž," řekl jsem mu s úsměvem. Lékař se ze strachu pokřižoval, ale zdálo se, že je věcí nadšen. Pak jsem se s ním rozloučil. Jmenoval se Nicolas Barbaro. Požádal mě, abych jej navštívil a přivedl s sebou nějaké řecké děvče bez předsudků.

Uběhly již dvě hodiny, co jsem čekal v kostele. Ale mého vyčkávání si nikdo nepovšiml. V Cařihradu ztratil čas svůj smysl. Ženy modlící se u ikon se oprošťují od světa a přecházejí do extáze. Když procitnou, rozhlížejí se, jako by se probudily ze sna. Do jejich očí se vrátila nevýslovná melancholie smrtelného města. Přikryly si opět tvář a vzdálily se se zraky sklopenými k zemi. Ve srovnání s chladem venku bylo v kostele teplo. Podle římského zvyku vedl pod mramorovou podlahou kanál, v němž procházel horký vzduch. I mou mysl opouštěl chlad. Touha, narůstající dlouhým čekáním, mne přivedla k modlitbě. Poklekl jsem před oltářní mřížkou a modlil se z hloubi srdce:

„Svatý, všemohoucí Bože, jenž jsi ve svém Synu vstoupil na tuto zemi způsobem našemu rozumu nepochopitelným, osvoboď nás od hříchu, smiluj se nade mnou. Smiluj se nad mou pochybností a nevěrou, již nemůže vyvrátit ani tvé slovo, ani církevní učení, ani žádná myšlení tohoto světa. Vedl jsi mne podle své vůle a dal jsi mi okusit všech svých darů, moudrosti i nerozumu, chudoby i bohatství, moci i otroctví, neklidu i smíření, touhy i uklidnění, pera i meče, ale nic, nic mě nedokázalo napravit. Ze zoufalství do zoufalství jsi mne vedl v mé hříšnosti jako nemilosrdný lovec vysilující zvěř a nedal jsi mi vědět, jakým způsobem mám darovat svoji duši na uctění Tvého jména. Ani tuto oběť jsi ode mne nepřijal. Čeho si tedy ode mne žádáš, svatý, nepochopitelný Bože."

Ještě když jsem se modlil, cítil jsem, jak můj duch, nepokořen, se rozlévá do mé mysli, sklonil jsem se a modlil se opětovně:

„Ty, který jsi, smiluj se nade mnou. Odpusť mi mé hříchy, ne pro mé zásluhy, ale ze své milosti osvoboď mne z mé hříšnosti, dříve než zahynu." Po modlitbě jsem zase zůstal chladný – chladný a žhavý jak kus ledu. Cítil jsem sílu ve svých údech a neohebnou strnulost šíje a prvně po letech jsem se cítil sám sebou. Miloval jsem a očekával a vše mi splývalo, jako bych ještě nikdy nemiloval

a neočekával. Jen matně si vzpomínám na jednu dívku z Ferrary – měla perly ve vlasech a ve Filozofické zahradě nesla na hřbetu své bílé ruky voliéru spletenou ze zlatých drátků, jako by kráčela se svítilnou osvětlující cestu.

A později – pochoval jsem neznámou mrtvolu, jejíž obličej ohlodaly lišky v lese. Objevil jsem ji, když jsem se vracel, abych našel svoji přezku od opasku. Když mne nekonečné rozpravy a spory o základech víry přiváděly do zoufalství, opatroval jsem morem nakažené osoby ve stodole, černě podehtované. Také ona byla zoufalá, ta krásná, svou nedosažitelností známá dívka. Svlékl jsem jí morem nakažené šaty a spálil jsem je v kamnech přístřešku obchodníka se solí. Potom jsme spolu leželi a zahřívali se, ač jsem si nemyslel, že by se mi mohlo něco takového přihodit. Ona byla vévodská dcera a já jen překladatel v kanceláři papeže Eugena. Bylo tomu nedávno, patnáct let. Nic mi však již nevyvolává vzpomínku na ni. Musel jsem dlouho tápat v mysli, abych si vzpomněl na její jméno. Beatrice! Vévoda obdivoval Danta a četl francouzské rytířské romány. Nechal popravit svého syna a ženu za smilstvo a sám spal tajně se svou dcerou. To bylo ve Ferraře. Našel jsem dívku z parku v přístřešku pro nakažené morem.

Vedle mne se zastavila žena, která měla obličej zakrytý závojem zdobeným perlami. Byla téměř stejně velká jako já. Proti chladu byla oblečena v kožešinový plášť. Poznal jsem vůni hyacintů. Přišla, má láska.

„Obličej," vyrazil jsem prosebně. „Odkryj pro mne svůj obličej, abych poznal, že jsi skutečností."

„Chovám se špatně," řekla. Byla zcela bledá a její hnědé oči jako by se mne obávaly.

„Co je špatně a co je správně?" zeptal jsem se. „Žijeme poslední chvíle. Jaký význam bude mít nadále to, co konáme?"

„Jsi latinec," řekla vyčítavě. „Jíš nekvašený chléb. Jen latinec může tak mluvit. Špatné a dobré zná lidské srdce. To znal již Sokrates. Ale ty se vysmíváš jako Pilát, když se ptal, co je pravda."

„Pro Kristovy rány," přísahal jsem. „Přišla jsi mně vykládat filozofii, ženo? Jistě jsi Řekyně, poznal bych to, i kdybych to nevěděl."

Ze strachu a napětí se rozvzlykala. Dopřál jsem jí pláče, který by ji uklidnil, neboť se tolik bála, že se po celou dobu chvěla i přesto, že v kostele bylo teplo a ona měla na sobě drahocenný kožešinový

přehoz. Přišla a plakala pro mne i kvůli sobě. Mám jí dokazovat, že jsem rozrušil její mysl, jako ona silou zemětřesení zjizvila mé srdce?

Konečně jsem položil ruku na její ramena a řekl: „Všechno je bezvýznamné. Život, vědění, myšlení i víra. Vše se jen vznítí, mocně vzplane a pak vyhasne. Buďme dva dospělí lidé, kteří se zázrakem poznali podle svých očí a nyní mohou spolu otevřeně hovořit. Nepřišel jsem se s tebou přít."

„Proč jsi přišel?" zeptala se.

„Miluji tě," odvětil jsem.

„I přesto, že nevíš, kdo jsem, a viděl jsi mne jen jednou?" Rozprostřel jsem svoji ruku. Jak bych to měl říci. Sklouzla pohledem k podlaze, počala se chvět a zašeptala: „Vůbec jsem nevěřila, že bys přišel."

„Milá," řekl jsem, neboť krásnější doznání lásky jsem z úst ženy ještě neslyšel. Jak nevýslovně málo může člověk vyjádřit slovy! Přesto lidé, i moudří a vzdělaní, se domnívají, že mohou slovy vysvětlit dokonce i Boží jsoucno.

Rozhodil jsem obě ruce. Svolila, abych uchopil její chladnou ruku do své. Prsty měla štíhlé a pevné, ale práci jimi nevykonávala. Stáli jsme dlouho proti sobě a vnímavě jsme na sebe pohlíželi. Nepotřebovali jsme slov. Pohled jejích hnědých smutných očí směřoval k mým vlasům, čelu, na tváře a bradu, na krk, jako by byla ovládnuta nenasytnou touhou uchovat si v mysli každý můj rys. Obličej zvrásnil vítr, půstem mi zhubly tváře, koutky úst se mi zklamáními protáhly a čelo se mi myšlením zkrabatilo. Neuhnul jsem. Mé tváře byly jako vosková tabulka, na níž život kreslil pilně, hluboko vrývaje. Rád jsem ji nechal pročítat si záznamy na mých tvářích.

„Chci znát o tobě všechno," řekla, silně mi tisknouc prsty. „Holíš se a to tě dělá cizím a zlým, jako bys byl latinský duchovní. Jsi vzdělanec nebo válečník?"

„Procestoval jsem mnoho zemí a vystřídal mnoho prostředí jako větrem odvátá jiskra. I ve svém srdci jsem putoval do hloubi i na výšiny. Studoval jsem filozofii, nominalismus a realismus i staré spisy. Když jsem se nasytil slov, zaznamenal jsem mnoho pojmů písmeny i čísly jako Raymondus. Ale nedospěl jsem k porozumění. Proto jsem zvolil meč a kříž."

Po chvíli jsem pokračoval: „Jeden čas jsem byl obchodníkem. Naučil jsem se podvojnou soustavu účetnictví, která dokazuje účty jen náznakově. Bohatství se v naší době změnilo v zápisy na papíře jako filozofie a svatá mystéria."

Aniž jsem se odmlčel, pokračoval jsem tichým hlasem: „Otec byl Řek, i když jsem vyrostl v papežském Avignonu."

Uvolnila svou ruku z mé dlaně, jako by se něčeho obávala. „Myslela jsem si to," řekla. „Kdybys byl vytáhlejší, tvoje tvář by byla jako řecká. Nejspíš proto jsi mi byl od prvního okamžiku známý, jako bych tě již někdy dříve znala a byla bych hledala tvůj dřívější obličej zpod tvých tváří."

„Ne," odpověděl jsem. „Nebylo to proto."

Rozhlédla se opatrně kolem a přikryla si závojem část obličeje. „Vyprávěj mi všechno o sobě," zaprosila. „Avšak procházejme se zároveň a prohlížejme si něco, abychom nevzbudili pozornost. Někdo by mě mohl poznat." Položila důvěřivě ruku na mou paži a kráčeli jsme, prohlížejíce si hroby císařů, ikony a stříbrné nádoby s ostatky. Shodli jsme se v chůzi. Když se dotkla mé paže, bylo to, jako by ohnivé pírko přejelo po mém těle. Má touha byla bezmezná. Polohlasně jsem se rozhovořil:

„Dětství se mi již vytratilo z mysli. Je to jako sen, ale jistě již nevím, co je sen a co je pravda. Když jsem si hrával u Avignonských hradeb na břehu řeky s druhými chlapci, dlouze jsem jim přednášel řecky a latinsky. Učil jsem se zpaměti tomu, čemu jsem nerozuměl. Musel jsem otci číst po celé dny jeho knihy, když oslepl."

„Oslepl?" otázala se.

„Podnikl dlouhou cestu, když mi bylo osm nebo devět let," řekl jsem, matně si vzpomínaje. Vytratilo se mi to všechno z mysli, jako bych to ani neprožil, ale nyní se mi vrací hrůza dětství do paměti jako zlý sen. „Byl rok pryč. Na zpáteční cestě padl do rukou lupičů. Ti ho oslepili, aby je nepoznal a nemohl svědčit proti nim."

„Oslepili?" vyrazila ze sebe údivem. „V Cařihradě se oslepují jen císaři svržení z moci a synové, kteří povstali proti svému otci. Turečtí vládci se to naučili od nás."

„Otec byl Řek," řekl jsem ještě jednou. „V Avignonu byl znám jako Řek Andronikos, a v posledních letech jenom jako slepý Řek."

„Jak se tvůj otec dostal do franské země?" ptala se udiveně.

„Nevím," řekl jsem, ačkoli jsem věděl. Bylo to mé vlastní tajemství. „Strávil v Avignonu celý život. Bylo mi třináct let, když se jako slepec zřítil do strže za papežským palácem a zlámal si vaz. Ptala ses na dětství. V dětství jsem viděl mnohé a vše se mi zdálo důvěryhodné. Jmenuji se Jan Angelos. Sám si již na mnoho nevzpomínám, ale to všechno mi bylo přičteno za vinu v soudním procesu."

„V soudním procesu?" svraštila čelo.

„Jako třináctiletého mě odsoudili za vraždu otce," řekl jsem hrubě. „Soudně mi bylo dokázáno, že jsem vedl slepého otce ke srázu a svrhl ho dolů, abych zdědil jeho majetek. Očitých svědků nebylo. Bičovali mě, abych se doznal. Konečně mě odsoudili k vpletení na kolo, k rozčtvrcení a spálení mého těla. Bylo mi tehdy třináct let. Takové bylo tedy mé dětství."

Uchopila rychle moji ruku a podívala se mi do očí: „Tvé oči nejsou oči vraha. Vyprávěj mi všechno, ulehčí se ti."

„Po léta jsem na to nemyslel. Nepocítil jsem touhu vyprávět to někomu. Vše jsem již vymazal z mysli. Tobě se to však vypráví snadno. Je to už dlouhá doba. Je mi čtyřicet let. Žil jsem potom mnoho životů. Otce jsem ale nezabil. Snad byl ke mně přísný a netrpělivý a bil mne, ale v nejlepších chvílích byl ke mně hodný. Měl jsem ho rád. Byl to přece můj otec. O matce nevím nic, zemřela, když jsem se narodil, tisknouc zbytečně léčivý kámen v ruce.

Snad byl slepý otec znaven životem," pokračoval jsem. „Za takových poměrů jsem vyrůstal. Toho rána mě vyzval, abych byl bez starosti, ať se přihodí cokoli. Prý měl mnoho peněz, dohromady tři tisíce zlatých, a řekl, že jsou uloženy u zlatníka Gerolama. Poslední závěť vykonal v mé dobro a určil mi Gerolama za poručníka, dokud nedosáhnu šestnácti let. Bylo jaro. Požádal mne, abych ho dovedl ke strži za zámkem. Chtěl naslouchat proudění vzduchu a šelestu křídel ptáků, v hejnech přilétajících z jihu. Proto mne poprosil, abych ho zanechal samotného u strže a vrátil se pro něho teprve v době před večerní mší."

„Vzdal se tvůj otec řecké víry?" ptala se ihned ostře – byla pravou dcerou Cařihradu.

„Chodil na mše, ke zpovědi, přijímal po latinském způsobu a kupoval odpustky, aby se uchránil před očistcem," řekl jsem. „Nenapadlo mne, že by mohl věřit jinak než druzí. Řekl, že se jde

sejít s anděly, a nalezl jsem ho mrtvého na dně strže. Byl unaven životem, slepý a nešťastný."

„Ale jak tě mohli z toho obvinit?"

„Všechno mi bylo přičteno za vinu, všechno, všechno! Toužil jsem prý po penězích. Když jsem říkal, že se otec chtěl sejít s anděly, mysleli si o mně, že si vymýšlím posměšky o přátelích, s nimiž se měl otec sejít u strže. Ale žádný z pochybných cizinců nebyl toho dne viděn ve městě. Zlatník Gerolamo svědčil proti mně nejhouževnatěji. Na vlastní oči prý viděl, jak mne otec trestal a já ho kousal do ruky. A prý již nemá žádné otcovy peníze v úschově. To prý byly jen slepcovy výmysly a domněnky. Nějakou malou část prý měl ve správě, když otec oslepl, ale ta se prý již dávno rozprchla na jeho výživu. Jen z lítosti nad osudem slepého muže zasílal prý zlatník Gerolamo ze svého statku všechno potřebné do našeho domu. Slepý Řek se spokojil s málem a soustavně se postil. Tato výpomoc se nemůže chápat jako splácení úroku, jak si to slepý muž vykládal. Bylo to pouhé milosrdenství. Kromě toho ukládání peněz na úroky by bylo nevýhodné pro obě strany. Na důkaz dobré vůle slíbil zlatník Gerolamo, na památku otcovu, darovat kostelu stříbrný svícen, i když jeho zřetelné účty ukázaly, že se mu otec za léta silně zadlužil. Ten vážený muž, aby vyrovnal otcovy dluhy, přijal jeho knihy, které on stejně nemohl číst. Ale asi tě nudím."

„Nenudíš mne," řekla. „Vyprávěj, jak ses osvobodil, že jsi ještě naživu."

„Byl jsem syn slepého Řeka, cizinec, proto nikdo nepovstal, aby mě bránil. Ale biskup se dozvěděl o těch třech tisících zlaťáků a požadoval na mně, abych se dostavil před církevní soud. Formální příčinou však bylo to, že jsem měl vidění, když jsem byl bičován. Pomátl jsem se a vymýšlel si zase něco o andělích, jako dítě. U světského soudu byla teologická stránka věci pominuta a do soudního protokolu zaznamenali jen pomatení mysli. Přikovali mě ke stěně věže a dávali mě bičovat každý den a vytrvale sledovali, zda budu mít dost sil, abych před popravou vyhnal ze sebe kouzla. Ale pro peníze se věc zkomplikovala a protáhla a moje odsouzení za otcovraždu se změnilo ve spory mezi světským a církevním soudem o tom, komu patří právo odsoudit mě a zkonfiskovat otcem zanechaný majetek."

„Ale jak ses osvobodil?" naléhala.

„Nevím," doznal jsem upřímně, a byla to pravda. „Netvrdím, že mne zachránil můj anděl strážný; ale jednoho dne mi byla rozkována pouta a následujícího jitra časně zrána jsem zpozoroval, že dveře věže zůstaly nezamčeny. Vyšel jsem ven. Když jsem se dostal z dlouhotrvající tmy, byl jsem jak slepá kráva. U západní městské brány jsem potkal potulného obchodníka, který se mě zeptal, zda bych nechtěl jít s ním. Bylo to, jako kdyby na mě čekal. Dal najevo, že mě zná, a začal se hned zvědavě ptát na moje vidění. V lese vyhrabal ze svého pytle mezi krámy starou knihu. Obsahovala čtyři evangelia přeložená do francouzštiny. Požádal mě, abych mu ji hlasitě četl. Tak jsem se dostal do Bratrstva svobodného ducha. Snad to byli oni, kdo mě osvobodili. Proslýchají se o nich věci, které by člověka ani nenapadly."

„Bratrstvo svobodného ducha?" zeptala se překvapeně. „Copak to je?"

„Nechci tě již zdržovat," odpověděl jsem váhavě. „Budu ti o tom jednou vyprávět."

„Jak víš, že se ještě jednou sejdeme?" zeptala se. „Stěží jsem zařídila toto shledání. Obtížněji, než si jako latinec můžeš pomyslet, protože vy v západních zemích máte volnější způsoby. Turkyni můžeš potkat tajně snáze než Řekyni, jak jistě znáš z jejich pohádek."

„V jejich pohádkách chytrost žen zvítězí nad bdělostí strážců," řekl jsem. „Čti pilně pohádky. Snad by ses z nich mohla poučit."

„Ty, ty! Jistě toho mnoho víš!"

„Nemusíš být žárlivá," řekl jsem. „Z jiných důvodů jsem se zajímal o sultánovy seraily!"

„Nejsem žárlivá, to by sis o sobě moc myslel," vzkřikla, červenajíc se rozmrzením. „Jak bych kromě toho věděla, že nejsi jako Frankové svůdcem žen. Snad jen jejich způsobem usiluješ o seznámení, aby ses potom mohl na lodích a po hospodách vytahovat svými vznešenými známostmi."

„Tak, ach tak," řekl jsem a stiskl jsem jí zápěstí. „Ale, takové známosti jsi navazovala s Franky! Taková žena ty tedy jsi! Neobávej se však, umím mlčet. Zmýlil jsem se jen v tobě. Proto bude přece jen nejlepší, jestliže se již nesejdeme. Ale jistě nalezneš snadno místo mne společnost, nějakého námořního kapitána nebo latinského důstojníka."

Vytrhla svou ruku a třela si zápěstí. „Tak, tak," vybuchla, „bude přece jen nejlepší, jestliže se již nesetkáme." Zhluboka vydechla, podívala se na mě zlobnýma očima, s hlavou hrdě vzpřímenou. „Jen se vrať do přístavu!" hněvivě vyrazila. „Tam je dost vhodných žen pro tebe! Napij se z plného hrdla, vyvolej spor a hluč po franském způsobu! Snad tam najdeš utěšitelku! Důvěřuj tedy v Boha!"

„I ty důvěřuj v Boha," řekl jsem hněvem celý bez sebe.

Odcházela spěšně po křišťálově vybroušené mramorové dlažbě. Její chůze byla nádherná. Při polknutí jsem cítil v ústech chuť krve. Tak usilovně jsem se kousal do rtu, abych nevykřikl za ní. U chrámových dveří se její kroky zpomalovaly a tam jí to nedalo, aby se neotočila. Když mne viděla, nehybného, bez úmyslu ji doběhnout, rozhněvala se tak, že se otočila, rozběhla se zpět ke mně a udeřila mne do tváře. Zazvonilo mi v uchu a tvář se mi rozpálila, ale v srdci jsem měl radost. Neuhodila mne bez rozvážení, nýbrž se nejprve rozhlédla kolem, zdali se nikdo nedívá.

Nebránil jsem se, neřekl ani slova. Po chvilce čekání se otočila a odcházela. Hleděl jsem za ní bez hnutí. Uprostřed chrámu zaváhala, její krok se zpomalil, zastavila se a vrátila se ke mně. Již se usmívala. Z jejích hnědých očí vyzařovalo vzrušení.

„Promiň mi, milý pane, jistě jsem byla špatně vychovaná, ale nyní jsem již zcela pokorná. Žel, nemám turecké pohádky, snad bys mi je mohl půjčit, abych se mohla poučit, jak vítězí ženská chytrost nad moudrostí mužů." Uchopila moji ruku, políbila ji a přitiskla ke své tváři. „Cítíš, jak horké jsou mé tváře?"

„Nečiň tak," varoval jsem. „Kromě toho, má tvář je ještě rozpálenější. Ty se snad nepotřebuješ učit chytrosti! Nehodí se ani, aby tě Turci poučovali."

„Ale jak sis mohl dovolit nespěchat za mnou? Hluboce jsi ve mně urazil ženu."

„Zatím je všechno jenom hra," řekl jsem s vroucím pohledem. „Máš ještě příležitost uhnout mi. Neomezuji tě, nemíním tě stopovat, ty sama se můžeš rozhodnout."

„Nemám již volbu," bránila se. „Snad jsem volila, když jsem ti psala první tři slova – snad když jsem se ti nebránila u katedrály. Volila jsem snad již tehdy, když ses podíval do mých očí. Avšak nemohu ustoupit, i kdybych chtěla. Ale neztěžuj mi to."

Držíce se za ruce, vyšli jsme z kostela. Zhrozila se, když viděla, jak se zešeřilo. „Musíme se odloučit," řekla. „Hned."

„Smím tě kus cesty vyprovodit?" ptal jsem se, neovládaje se.

Nesnažila se mi to zakazovat, i když to bylo tak nebezpečné. Kráčeli jsme v šeru padajícím na zelené kopule chrámů a mezi záblesky rozsvěcujících se svítilen před domy, těsně vedle sebe, provázeni plížícím se žlutým psem, který se ke mně připojil a doprovázel mne od mého domu až ke kostelu svatých Apoštolů a věrně mne očekával, dokud jsem nevyšel ven.

Nezabočila, jak jsem si podvědomě myslil, na Blacherny, nýbrž do zcela opačného směru. Ukázal jsem jí na psa a žertem jsem řekl: „Jestli si přeješ, mohu poslat toho psa za tebou. Až se vrátí, ukáže mi, kde bydlíš. Nebyl jsem nadarmo dozorcem psů u sultána Murada!"

„Vyprávěj mi o tom!" požádala mne.

„Když mi bylo dvacet let, učaroval mi Homér. Nechal jsem se najmout na jednu janovskou loď jako plavčík, abych spatřil zříceniny trojské minulosti. Celý život, tak dlouho, jak jen vzpomínám, jsem toužil dostat se ze Západu na Východ. Má krev, původ, všechno mne sem táhlo. Na lodi se převáželi psi, které milánský vévoda poslal darem sultánu Muradovi. Jako vládce Janova je i pánem v Peře a je tedy závislý na dobrých vztazích se sultánem. Největší ze psů, vskutku šedivý divočák, si mne oblíbil, zvykl si na mne a začal mne poslouchat, až nemusel být držen v kleci. Když jsme se plavili přes Řecké moře a blížili se k pobřeží, ukázali mi námořníci zříceniny Tróje vybudované Alexandrem Velikým. V noci před Tanedem jsem se vnořil do vody, abych doplaval ke břehu. Pes skočil do moře za mnou, ač jsem mu to předem zakázal. Bylo léto a voda byla teplá. Silná byla ve mně touha kráčet po jedné zemi spolu s Homérovými hrdiny Achillem a Odysseem. Vzpomínám na to první ráno a na paprsky červánků nad modrými vyvýšeninami, kdy se mé nohy dotkly půdy Asie. Pes mne zachránil. Jinak by se Turci domnívali, že jsem otrok, který uprchl z lodi."

„Zakusil jsi mnoho dobrodružství," poznamenala nedůvěřivě.

„Nepřijímal jsem svá dobrodružství jako utrpení, bral jsem je jako život. Popoháněla mne touha po vědění, ne po dobrodružné změně. Ale míval jsem štěstí, to přiznávám. Prozřetelnost mne

chránila v hojné míře, až jsem se z hloubi duše ptal – proč? Z jakých tajemných důvodů jsem byl uchráněn, když druzí kolem mě hynuli. Mor i válka mne ušetřily i přesto, že jsem je dobrovolně zakoušel."

„Vyprávěj ještě o psovi," poprosila mne zvídavě.

„Prošel jsem křížem krážem zříceniny Alexandrie trojské a ten velký šedý pes mi byl ustavičně v patách. Viděl jsem rozbořená sloupoví kolonád, vavřínem a divokým vínem obrostlé hradby. Viděl jsem pokácené pomníky. Turečtí pastevci změnili jejich tvář pro svoji víru. Islám nesnáší obrazy. To ale ještě nebyla pravá Trója. Necítě hladu a únavy, cestoval jsem po pobřeží, dokud jsem neobjevil řeku Skamandros. Tam, pod přírodním nánosem, se nacházela Trója. I tam se dostali turečtí pastevci. Žili na hřbetech svých koní, bydleli ve stanech a jejich ženy si nepřikrývaly obličeje. A báli se mého psa, byli by ho zabili svými luky, kdybych jim nebyl vysvětlil, že je to pes jejich emíra. To se před ním sklonili k zemi a bili se rukama do svých čel i do prsou. Pes se zasloužil o to, že mi dali dost jídla a jednali se mnou zdvořile.

Mé putování nebylo dlouhé," pokračoval jsem, „a tehdy jsem ještě nespatřil Cařihrad, jak jsem si přál. V zemi vládl mír, sultán Murad setrvával nejraději v Magnésii, aby dohlížel na stavbu svého paláce a letních sídel. A přesídlil tam ještě dvakrát, když se podvakrát vzdal vlády ve prospěch svého syna Mehmeda. Mehmed byl však tehdy příliš mladý na to, aby si udržel moc ve vládě. Dostal jsem se v bezpečí až do Magnésie a sultán Murad mne přijal, naslouchal mým vyprávěním a obdaroval mne váčkem plným stříbrných hřebů. Zalhal jsem mu přirozeně, že pes skočil do moře a já za ním plaval, abych zachránil sultánovi tento drahocenný dar. Pes se ale nechtěl ode mne odloučit. Zdivočel, když jsem chtěl odejít, a museli ho opět zavřít do klece."

Zeptala se nedůvěřivě: „Nevyprávíš mi jen námořnické zkazky? Jak by ses dostal nazpět do latinských zemí?"

Zamrzely mne její pochybnosti. „Mluvili jsme o psovi," odvětil jsem. „Začal jsem tím příběhem, abych ti vyprávěl o psovi. Sama jsi mne prosila. Ale mohl jsem mít i jiné úkoly v Asii, než se jen pídit po trojských zříceninách. Seznámil jsem se s Torlak-derviši a oni mne zaměstnali v benátských obchodních stanicích. Tam byly lodě a já jsem si zaplatil cestu do Benátek."

Když jsem zpozoroval, že nerozuměla, co míním, vysvětlil jsem jí: „Torlak-derviši jsou turečtí členové Bratrstva svobodných duší. Nepokrývají si hlavu a neuznávají majetek.

Sultán Murad se jako mladý zúčastnil potlačení jejich povstání. Vůdce přibili na kříž a smýkali ho po hřbetě velblouda, dokud nezemřel. Mezi Torlaky jsou též židé a křesťané, neboť podle jejich mínění všechna náboženství mají stejnou hodnotu a ani muslimské, ani křesťanské není přednější."

„Vyprávíš mi překvapivé věci a neřekla bych to do tebe," vydechla a zastavila se náhle ve tmě, zkoumavě si mne prohlížejíc. „Nemohu již rozpoznat rysy tvé tváře. Vane od tebe chlad. Je mi, jako by se démon nebo anděl procházel vedle mne."

„Seznámil jsem se i s takovým učením," řekl jsem, „které tvrdí, že na zemi stále žijí andělé uprostřed lidí. Mnozí z nich ani nevědí, že jsou anděly, ale duch nad nimi bdí. Je možno je rozeznat a rozlišit od druhých, jestliže známe andělská znamení a jestliže anděl se zrodil do lidské podoby a zapomněl na svůj původ. Mnoho vládců využilo pro své dobro tajné síly andělů zrozených do lidské podoby."

„Vystrašil jsi mne," řekla. „Máš i ty andělská znamení?"

„To vše jsou jen plané výmysly," bránil jsem se. „Jsem jen člověk. Narodil jsem se do opuštěnosti a opuštěn i zemřu. To je výsledek mého vědění."

Procházeli jsme se kolem zřícenin hipodromu. Tam, na jízdní dráze, se za dne cvičili mladí Řekové ve střelbě z luku anebo si na zádech koní pohrávali s lehkými míči. Tma zvětšovala již rozpadlé stavby. V obrovských rozměrech vystupovala proti obloze kopule chrámu Boží moudrosti. Temně před námi vystupovalo zdivo kolosálního starého císařského paláce. Ani paprsek světla nezajiskřil v těch místech. Prostorných sálů se používalo jen zřídka, a to při nejvýznamnějších slavnostech. Tiché šero nás milosrdně zakrývalo při naší procházce umírajícím městem. Mramorové sloupy byly zažloutlé, zdi rozpukané, z fontány již neprýštila voda a na zem spadlé listy platanu se kupily v květinových mísách obrostlých mechem. Aniž jsme se domluvili, naše kroky se zpomalily. Na obzoru se objevila večernice. Zastavili jsme se ve stínu pukajících pilířů starého císařského paláce.

„Musím už jít, dále mě nemůžeš doprovázet."

„Tvůj kožešinový plášť přivábí lupiče nebo žebráky," namítl jsem.

Napřímila svou hlavu. „V Cařihradě nejsou ani lupiči, ani žebráci," řekla hrdě. „Možná že v přístavu. Nebo na straně Pery. Ale v městě samotném ne!"

To je pravda. V Cařihradě jsou i žebráci hubení a hrdí. Jen málo jich posedává v blízkosti kostelů a hledí temným zrakem před sebe, jako by se dotýkali tisícileté minulosti. Když dostanou od latince almužnu, zamumlají díky, ale jakmile ten k nim otočí záda, odplivnou si do země a důkladně otřou peníz o své cáry, jako by ho chtěli očistit od latinského dotyku. Když muži i ženy zchudnou, jdou raději do klášterů, než aby se obtěžovali žebráním.

„Musím už jít," opakovala, ale obtočila svou paži kolem mne a přitiskla svoji hlavu na má prsa tak silně, že i v chladném vzduchu jsem cítil její hyacintovou vůni.

Nesnažil jsem se ji políbit ani na tvář, ani na ústa. Nechtěl jsem se jí dotknout tím, co je jen tělesné.

„Kdy se zase sejdeme?" zaprosil jsem. Ústa jsem měl tak vyschlá, že mi hlas zaskřípal.

Bezradně řekla: „Nevím. Skutečně nevím. Něco takového se mi ještě nepřihodilo."

„Nemůžeš přijít do mého domu?" naléhal jsem. „Tajně, nikým nepoznána. Mám jen jednoho sluhu, ten mne špehuje, ale mohu ho propustit. Umím si vše udělat sám, bez služebnictva."

Byla dlouho tiše, až jsem dostal strach. „Nerozhněval jsem tě? Myslel jsem, že mi důvěřuješ. Nechci pro tebe nic zlého."

„Nepropouštěj svého sluhu," řekla. „Vzbudilo by to jen podezření. Každý cizinec je špehován. Špehovali by tě ještě horším způsobem. Nevím však, co bychom měli dělat."

„Na Západě," řekl jsem váhavě, „má žena přítelkyni, k níž chodí na návštěvu. A když je třeba, přítelkyně jí dosvědčí, že je pravda, nač se odvolává, neboť žena jí může příště posloužit stejnou službou. Také v lázních a v léčivých koupelích se mohou ženy i muži volně vzájemně stýkat a bavit se."

„Nemám nikoho, komu bych mohla důvěřovat."

„Nepřeješ si to tedy," řekl jsem zklamán.

„Od tohoto dne za týden přijdu do tvého domu," vzpřímila svou hlavu. „Když budu moci, přijdu v ranních hodinách. Ztratím se své

průvodkyni na tržišti nebo na benátském trhu. Nevyplatí se mi to, to vím, ale přijdu. A ty si dobře poraď se svým sluhou. Jak jen nejlépe můžeš."

„Víš, kde bydlím?" zeptal jsem se ještě rychle. „Je to ten malý dřevěný domek na břehu přístavu, za benátskou čtvrtí. Poznáš ho podle kamenných lvů přede dveřmi."

„Ano, ano," odvětila a v jejích slovech byl úsměv. „Znám to malé, škaredé kamenné lvíče přede dveřmi. Včera při nákupu jsem se nechala nést kolem tvého domu, abych tě alespoň zahlédla. Nebylo mi to ale dopřáno. Bůh nechť požehná tvému domu."

Odešla rychlým krokem a ztratila se ve tmě. Psa jsem za ní neposlal.

20. prosince 1452

Byl jsem na břehu při odplutí poslední lodě do Benátek. Císař pověřil kapitána, aby vysvětlil signorii účel zadržení velkých galér. Basileus Konstantin vyslal několikrát různými cestami prosebníky i do Uher. Ale Hunyady, správce země, přísahal polibkem na kříž Mehmedovi, který se ujal moci před rokem a půl. Ve Varně roku 1444 a na Kosově poli 1448 mu Murad dokázal, že válka proti Turkům je pro Uhry příliš nákladná. Já nedůvěřuji v pomoc křesťanů. Mehmed je rychlejší než křesťanstvo.

Poslední léto jsem viděl mladého sultána, jak svými pěstmi zpracovával hlínu, zcela pokryt vrstvou vápna, a jak vlastníma rukama budoval opevnění na břehu Bosporu, aby tak svým příkladem povzbudil svůj lid k ještě houževnatějšímu úsilí. I své staré vezíry přinutil, aby valili balvany a míchali maltu. Myslím, že tak mocné opevnění nebylo nikdy v minulosti vybudováno v tak krátké době. Když jsem prchal ze sultánova tábora, chyběly již jen olověné střechy na věžích.

Velká děla zbrojíře Urbana již také vydržela tlak střelného prachu a prokázala svou sílu. Od té doby, co jedna velká kamenná koule potopila benátskou galéru, nedorazila do přístavu jediná loď od Černého moře. Kapitán galéry odmítl stáhnout plachty. Jeho tělo visí stále, naražené na kůlu na břehu Bosporu u pevnosti, a kolem hnijí roztroušené údy námořníků. Jen nad čtyřmi námořníky se sultán smiloval a poslal je do města vyprávět, co se přihodilo. Od té doby uplynulo již půl druhého měsíce.

Ale i císař Konstantin dal najevo, že se míní skutečně bránit. Provádějí se opravy po celé délce hradeb. Pro jejich zpevnění se používají i kamenné náhrobky a pomníky z předměstských hřbitovů. Je to moudré, neboť jinak by jich využili Turci pro sebe při obkličování. Mezi lidem se hodně hovoří, že stavitel hradeb odvedl špatnou

práci a podvodem tak přišel k obrovským sumám. Ale nikdo mu to nezazlívá. Naopak. Lid je škodolibý. Císař je přece odpadlík a stal se z něho latinec. Proto smí být okrádán jako všichni latinci. Toto město miluje skutečně více Turky než latince.

Mají přece Blachernskou Panagiu, zázraky konající Pannu Marii. S plnou vážností vyprávěla stará pekařka, že když před třiceti lety Murad obléhal město, zjevila se Panna Maria kráčející kolem hradeb, přikryta modrým pláštěm, a vyděsila Turky tak, že se dali na úprk a cestou zapálili všechny své obléhací stroje i tábor a po celou noc utíkali z okolí města. Jako kdyby Murad neměl dostatečné důvody pro skončení obléhání.

Jak dlouhý se může zdát jeden týden. Jak cizí je čekání, když si člověk myslí, že nemá již nač čekat. A když netrpělivost a žhavou touhu mládí čas rozptýlí, je čekání požitkem.

Ale já již nemám sil, abych věřil. Snad ani není taková, jak si ji představuji. Snad se i klamu. Přesto, že od Marmarského moře vane ledový vítr a sníh visí ve vzduchu, nepostrádám uhlím rozpáleného zahřívadla. Mé tělo je jak kamna, žhne vlastním žárem.

22. prosince 1452

Svátek tělesného příchodu našeho Spasitele je přede dveřmi. Benátčané a Janované z Pery se naň připravují. Řekové se o tento svátek moc nestarají, jejich svátkem jsou Velikonoce. Ne Kristovo utrpení, nýbrž radostný den vzkříšení. Jejich víra je hluboká, mystická a snášenlivá. Neupálili ještě ani jednoho kacíře, nýbrž jim dovolili uzavřít se do kláštera, aby tam litovali svých hříchů. Kardinála Isidora nekamenovali.

Křičeli jen: „Táhni do Říma se svým nekvašeným chlebem!"

Neviděl jsem v západních zemích takový žár víry a tak niterné rozjímání na tváři lidu jako zde v kostelích. Tam se odpuštění hříchů kupuje penězi.

V těchto chvílích je všude klid. Obrovské zdi zcela obklopují milionové město. Nyní je však umlčeno. Žije jen na návrší kolem středu města a na svazích přístavu. Zničené domy, zříceniny a pusté plochy se rozprostírají od obydlených prostor až po hradby a na nich se pasou kozy, osli a koně. Jsou zde zakrslá křoviska, pusté domy s propadlými střechami a žírná tráva. A od Marmarského moře fouká. Jaká nevýslovná tíseň!

Benátky vyslaly dvě válečné lodě. Papež Mikuláš poslal spolu s kardinálem Isidorem padesát žoldnéřů. Všechno ostatní jsou zabavené lodi a naverbovaní latinci. Vzpomínám si, že císař má pět byzantských válečných lodí. Ty se bez plachet pohupují v přístavu a po jejich dnech šplouchá smrdutá voda, páchnoucí do dáli hnilobou. Děla na přídích jsou pokrytá měděnkou a obrostlá řasami. Dnes se na lodích objevili lidé. Zřejmě je chce dát megadux Lukáš Notaras do pořádku, i když císař nemá na to peníze. Válečné lodě jsou drahá záležitost.

Několik lodí dovezlo z ostrovů Řeckého moře obilí, stolní olej a víno. Říká se, že Turci zničili Moreu. Odtud je tedy zbytečné

očekávat pomoc, pokud by se Konstantin vůbec mohl spolehnout na svého bratra. Démétrios byl vždy odpůrcem unie již ve Florencii. Po smrti císaře Jana zabránila jen jejich matka bratrovražedné válce.

Neznám je. Nepřiblížím se k jejich srdcím. Považují mne za cizince. I jejich letopočet je jiný. Žijí v roce 6960 od stvoření světa. Turci zase v roce 856 od útěku svého Proroka. Jaký nesmyslný svět! Nebo jsem ve svém srdci příliš latincem? Nepřišla tedy. Snad jen chtěla získat čas, aby mne mohla ve vší slušnosti opustit a splést mi stopu. Neznám ani její jméno. Proč jsem jen již předtím neposlal za ní psa! Ten by mne dovedl k bráně jejího domu. Ale k čemu by to bylo dobré? Na její straně byl jen rozmar a zvědavost.

A je Řekyně. Řekyně, tak jako ve mně je řecká krev mého otce. Zkažená, byzantská, lstivá, neupřímná a barbarská. Jestliže jsou ženy každé země lstivé, ať křesťanky, či Turkyně, zdali nejsou Řekyně nejlstivější ze všech? Mají přece za sebou dvoutisíciletou zkušenost.

Mé srdce je z olova. A z olova je i krev v mých žilách. Nenávidím toto umírající město, jež slepě hledí do své minulosti a nevěří, že před branami stojí jeho záhuba.

Nenávidím, protože miluji.

23. prosince 1452

Procházel jsem se z akropole do Bukolea. Prohlížel jsem si uzavřené hradby, železem pobité brány a malá půlkruhová okna v poschodích uzavřených domů. Dřevěných domů jsem si nevšímal. Modlil jsem se v kostele Sergia a Bakcha u pobřežní hradby. Bůh ale nemá rád podvojné účetnictví.

Kráčel jsem od Konstantinova sloupu až k mramorovým věžím Zlaté brány. Odsud jsem pokračoval k bráně svatého Romana. Pak jsem se procházel v parku v Blachernách. Nikdo mne nezastavil, když jsem procházel branou dovnitř.

Zřejmě mne oklamala a vedla špatným směrem. Třeba bydlí v Blachernách. Země je žlutá, zmrzlá a mrtvá. Listí není ještě spadlé ze stromů. Nadarmo jsem hledal domek, v němž by ptáci trylkovali uvnitř zlaté klece jako za dnů mého mládí.

Nenašel jsem ho již. Když jsem se ptal strážného, ten jen potřásl hlavou, že nerozumí, co hledám. Tam císař Jan častoval barbary, přicházející ze západních zemí, doktora Kusánského a i jiné vyslance koncilní menšiny. Sluha za mnou nešel. Připadá mi však, jako by v tomto prastarém městě nahlížely stěny, hradby, sloupy neviditelnými zraky za chodcem.

Dělníci, kteří odklízejí ruiny, aby tak shromáždili kameny na opravu hradeb, mi ukázali v písku objevené zčernalé peníze. Jsou již bezcenné, ale tisíciletí staré.

Přeplavil jsem se sám přes zátoku do janovské Pery. Nikdo se mne na nic neptal. Z přístavu plují neustále lodě, naložené po okraj zbožím. Janované dělají dobré obchody. Kdybych chtěl, mohl bych v krátké době zbohatnout z prodeje zbraní. Myslím, že Řekové by mi spíše důvěřovali, kdybych jim prodával starší zbraně a vyžadoval za ně zlodějské ceny. Snad by mi potom důvěřovali a byli by přesvědčeni o mé spolehlivosti.

V Peře se prodávají a směňují také informace v každé hospodě. Perští Janované nejsou ve válce se sultánem. I to je nesmyslné. Přes Peru se sultán Mehmed dozví vše, co se děje v Cařihradě. A my zase každý den víme, jak pokračují sultánovy přípravy.

Na dvorech známých a velkých obchodů jsem viděl věže pro holuby. Jsou to egyptští holubi. A tak se sultán ještě téhož dne dozví o každé lodi, která přistála či odplula, o jejím nákladu, dokonce i jméno kapitána. Vysoká věž Pery je skutečnou pozorovatelnou. Odtud je vidět moře, Bospor, ale i co se děje ve městě od akropole až po Blacherny.

Když jsem se vrátil domů, pozoroval jsem bolestně zanícenýma očima janovskou vlajku s křížem, pohupující se ve větru na špici věže Pery.

Mrznu. Pil jsem víno zase prvně po sedmi letech. To mne ale ještě více roztesknilo.

Za dnů – jako je dnešní chladný den – nedovedu pochopit, co mne přinutilo, abych vydal všanc svůj život, opustil sultána a odebral se do města, které je ke mně tak cizí a nechce mne vůbec přijmout. Proč jsem nezůstal, abych následoval nového Alexandra jako hlas svědomí, odkázaný mu otcem. Nepovažoval mne již za anděla jako jeho otec, i když mne poslouchali psi i divočáci. On si chtěl jen bystřit rozum mým věděním. Vybrousil si svůj mozek ostře, zatímco můj zůstával černým kamenem. Snad ho i bavilo, že se sešel s neúplatným člověkem. Musel jsem uprchnout, i když jsem si myslel, že mne k tomu nic nepřiměje. Divil jsem se svému odchodu víc než Mehmed.

26. prosince 1452

Sluha mě zrána překvapil, když předstoupil přede mne a řekl varovně: „Pane, nechoď tak často do Pery."

Poprvé jsem si ho začal prohlížet. Zatím byl pro mne jen nutným zlem, které mne následovalo od té doby, co jsem si pronajal dům. Udržoval v pořádku mé šaty, donášel mi jídlo, staral se, abych nepoškodil majiteli zařízení, zametal dvůr a bezpochyby soustavně donášel do jedné temné místnosti v Blachernách, co jsem dělal a s kým se stýkám.

Vlastně jsem proti němu nic neměl, je to politováníhodný starý muž. Nedíval jsem se na něho rád. Nyní tak činím. Je to muž malého vzrůstu, s řídkým vousem. Má nemocná kolena a po cařihradském způsobu jsou jeho oči řecky bezedně smutné. Nosí již sešlé šaty, plné mastných skvrn, a kalhoty má záplatované.

„Kdo ti přikázal, abys mi to říkal?"

Zasmušil se. „Myslím jen na tvé dobro. Jsi mým pánem, dokud bydlíš v tomto domě."

„Jsem latinec."

Vzrušeně namítl: „Ne, ty nejsi latinec. Vidím ti to z obličeje."

K mému nevýslovnému překvapení se vrhl přede mnou na kolena a líbaje mou ruku prosil: „Neměj mi za zlé, pane, že jsem pil tvé víno, které zůstalo ve džbánu, a že jsem sbíral pro sebe drobné, které jsi nechal volně ležet, a z tvého stolního oleje jsem donášel nemocné tetě, protože celá naše rodina je velice chudá. Příště to již neudělám, aniž bys o tom nevěděl."

„Nestaral jsem se o výdaje na jídlo," řekl jsem překvapeně. „Právo chudých je živit se drobty spadlými ze stolu bohatých. Vyživuj z mého stolu třeba celé příbuzenstvo, dokud budu tvým pánem. Nepřikládám penězům velkou cenu. Brzy přijde chvíle, kdy peníze

a majetek ztratí na významu. Před smrtí jsme si všichni rovni a před Božím soudem není rozdílu ani mezi komárem a slonem."

Mluvil jsem k němu dlouho, abych mohl pozorovat jeho obličej. Zdál se mi upřímný, ale obličej člověka zalže, a jak by Řek mohl důvěřovat Řekovi?

„Nemusíš mne více zamykat do sklepa, jestliže si nepřeješ, abych věděl, co děláš a kam jdeš," řekl. „Ve sklepě bylo tak chladno, že mi kosti ztuhly. Od té doby mám rýmu a v uších mi píchá a kolena mě sužují ještě více než kdy jindy."

„Postav se zase na nohy, hlupáku, a zotav se vínem," a vytáhl jsem pro něho ze svého váčku zlatý bezantin. Byl to pro něho majetek, protože v Cařihradě chudí jsou nepředstavitelně chudí a bohatí zase nepředstavitelně bohatí.

Podíval se na peníz na mé dlani a v jeho tváři se zablesklo. Potřásl však hlavou a řekl: „Pane, nestěžoval jsem si na své bolesti, abych žebral. Nemusíš mne obdarovávat. Když si přeješ, nebudu slyšet ani vidět nic, co by sis nepřál. Stačí jen tvůj příkaz."

„Nerozumím," řekl jsem.

Ukázal na žlutého psa, který již začínal tloustnout a ležel u vchodu na běhounu a sledoval každý můj pohyb. „Neposlouchá tě i pes a nenásleduje tě?"

„Nerozumím, o čem hovoříš," opakoval jsem a hodil mu zlatý peníz na koberec. Sebral kvapně peníz a pohleděl mi do očí: „Nemusíš se mi více odhalovat," řekl. „Jak bych mohl něco takového chtít? Tvé tajemství je mi svaté. Jestliže přikážeš, vezmu si peníze. Způsobí to mně i celé mé rodině velkou radost. Já mám ale ještě větší potěšení z toho, že ti smím sloužit."

Jeho skryté narážky mne rozhněvaly. Zřejmě po způsobu jiných Řeků mne podezříval, že tajně slouží sultánovi a uprchl jsem jen naoko z jeho tábora. Snad doufal, že z toho bude mít výhodu a že ho zachráním před otroctvím, až sultán dobude město. Takové myšlení by pro mne bylo příznivé, kdybych chtěl něco utajit. Jak bych ale mohl důvěřovat prostému člověku?

„Velice se mýlíš, jestliže si myslíš, že mě využiješ," odpověděl jsem. „Nesloužím již sultánovi. A mockrát, až do omrzení jsem přesvědčoval ty, kteří tě najali, abys mne špehoval. Ale ujišťuji ještě jednou i tebe – sultánovi již nesloužím."

„Ne, ne, to já vím. Jak ty bys mohl sloužit sultánovi! Poznal jsem tě a bylo mi, jako by blesk sjel přede mnou do země."

„Nemáš v hlavě?" otázal jsem se. „Blouzníš? Nejsi zachvácen horečkou? Nechápu, o čem hovoříš!" Dostal jsem se do moci divného vzrušení.

Uklonil se přede mnou a řekl: „Pil jsem, pane, promiň, nebude se to opakovat."

Jeho hloupá slova mne přinutila, abych se podíval na svůj obličej do zrcadla. Nepoužívám již služeb holiče, neboť jsem se rozhodl, že se budu holit sám a opatrněji. Z nudy a apatie jsem si nechal narůst vous po několik dnů. Změnil jsem též šat, abych dal najevo ještě víc než předtím, že jsem latinec.

2. ledna 1453

Přišla ke mně. Přece jen přišla.

Na sobě měla světle hnědý plášť a na nohou měkké hnědé boty. Snad si myslila, že když se zahalí do pláště, bude považována za ženu z lidu. Avšak střih jejího pláště, pokrývka hlavy a způsob, jakým si obtočila závoj zakrývající zčásti její obličej, prozrazovaly její původ a vychování.

„Buď pozdravena ve jménu Boha," řekl jsem, neovládaje slzy, které mi vytryskly z očí. Žlutý pes ji pozdravil svým ocasem. „Je to nerozumné," řekla. „Nerozumné a nejisté. Je mi to jasné, ale nemohla jsem nepřijít. Nemohla jsem, i když jsem nechtěla."

„Jak ses sem dostala?" zeptal jsem se spěšně. Stále si přidržovala závoj, zakrývajíc si ústa. „Když jsem zaklepala, otevřel mi malý, kašlající muž," řekla. „Měl bys svého sluhu lépe oblékat a přikázat mu, aby si kartáčoval vlasy a pročesával vous. Styděl se za svůj zevnějšek tak, že se otočil ke mně zády, aby se nemusel na mne dívat." Rozhlédla se kolem. „I v tvém pokoji by bylo třeba uklidit." Odvrátila své hnědé oči z rohu pokoje. Přehodil jsem rychle kobercem své ložní prádlo a vyběhl ven. Sluha stál na dvoře a díval se na oblohu.

„Je krásný den," řekl, potutelně se usmívaje.

„Nádherný den," přisvědčil jsem a pokřižoval jsem se řeckým způsobem. „Nejkrásnější den mého života. Pospěš si přinést víno, zákusky, sladkosti, pečené maso a zavařeniny. Přines toho hodně. A jen to nejlepší, co objevíš. Dones všeho plnou nůši, tak aby to stačilo i tobě, tvým bratrancům, tetám a celé vaší rodině. Když cestou potkáš žebráky, dej jim almužny a požehnej jim."

„Snad neslavíš dnes narozeniny, pane?" tázal se, dělaje se nevědomým.

„Přišla ke mně návštěva," odpověděl jsem. „Jedna prostá žena, aby mne rozptýlila v mém osamění."

„Návštěva," pravil s podivem. „Neviděl jsem žádného hosta. Vítr sice zalomcoval dveřmi, jako by někdo klepal, když jsem ale otevřel, ulice byla prázdná. Snad přece nežertuješ?"

„Udělej, jak jsem ti přikázal," pospíchal jsem. „Jestli se ale někde zmíníš slovem o návštěvě, touto rukou uchopím tvůj vous a uříznu ti jej." Když donesl koš, zachytil jsem ho ještě za rukáv a zeptal se: „Ještě jsem se tě nezeptal na jméno. Jak se vlastně jmenuješ?"

„Je to pro mne velká čest," vyhrkl. „Jmenuji se Manuel, podle starého císaře Manuela. Otec sloužil v jeho době v Blachernách jako nosič dříví."

„Manuel!" zvolal jsem. „Jaké krásné jméno, Manueli, toto je nejšťastnější den mého života. Pro Krista!" Uchopil jsem ho za uši, políbil jsem ho na obě tváře a vystrčil ven.

Když jsem se vrátil do pokoje, host si zatím svlékl plášť a odhalil svou tvář. Nemohl jsem se na ni dosyta vynadívat. Slova se mi zarazila v hrdle a kolena podlomila, klesl jsem před ní a položil svůj obličej na její klín. Radostí a nadšením jsem se rozplakal. Plachým pohybem se dotkla rukou mé hlavy a pohladila mě po vlasech.

Když jsem konečně pozvedl svoji hlavu, usmívala se jak slunce. Její oči měly barvu zlatohnědých květů, modravé obloučky obočí byly vysoko a krásně značené jako překrásná klenba. Líce se jí rděly jak tulipány, rty se podobaly lístkům růže, zuby si nezadaly s perlami. Pohled na ni mě zmámil. To všechno jsem jí řekl.

„Srdce mi bije jako sedmnáctiletému," přiznal jsem se. „Musím si vypůjčit od básníků, protože mi slova nedostačují. Jsem tebou omámen. Cítím, jako bych dosud nic nezakusil. Připadám si, jako bych se ještě nikdy nedotkl ženy. Proto mi připadá, jako bych tě znal odjakživa. Jsi pro mne celá Byzancie," řekl jsem. „Jsi císařským městem, Cařihradem. Tak jsem se seznámil s tvým městem, s jeho třpytícími se kopulemi, když jsem je prvně viděl v záři moře vystupovat nad bokem lodi. Stejným způsobem jsem se seznámil s ulicemi tvého města, s jeho sloupy a mramorem, mozaikou a zlatem a porfyrem, jako bych již dávno žil uprostřed toho všeho. Ulice a náměstí jsem poznával pohledem tvé duše. Nemusel jsem se ptát na cestu. A tak jsem poznal i tebe, má drahá. Po tobě jsem celý svůj život toužil," pokračoval jsem. „Stejně jako tvé město už

podvědomě bylo tisíckrát zázračnější, než jsem kdy snil, tak i ty jsi tisíckrát zázračnější, než si mohu uvědomit. Krásnější a vzácnější jsi, než si mohu uvědomit," řekl jsem. „Dva týdny je hrozná doba. Dva týdny! To je jak čas v říši mrtvých. Proč jsi nepřišla, když jsi slíbila, proč mne opomíjíš? Myslel jsem, že zemřu."

Pohlédla na mne, zvolna přivřela oči a konečky prstů mi přejela oční koutky, tvář a rty. Potom zase rozevřela své hnědé, usmívající se oči a zaprosila: „Mluv ještě, mluvíš krásně. Je tak sladké ti naslouchat, i když si jistě vše jen vymýšlíš. Přece jsi na mne již téměř zapomněl! Byl jsi překvapen, když jsem přišla. Je dobré, žes mne ještě poznal, snad podle mého zevnějšku. Ne, ne," bránila se a napřáhla svou ruku proti mým prsům. Ale její odmítání a obrana byly spíše pozváním. Políbil jsem ji. Její tělo se v mé náruči zavlnilo a uvolnilo. Dříve než se mi vymkla a otočila se ke mně zády, držel jsem její hlavu oběma rukama.

„Copak mi to děláš?" bránila se a rozplakala se. „Proto jsem k tobě nepřišla! Rozbolela mne hlava."

Ne, nemohl to být omyl. Byla nezkušená a nedotčená. Její ústa mi to řekla. Její tělo to dalo vědět mému. Hrdá snad, toužící, lehce vznětlivá, se sklonem k rozladění, v žárlivém střehu, ale – hřích ještě nepoznala. V myšlení – snad, tělem však ne.

Z jejích tváří jsem pozna1, že ji skutečně bolela hlava. Opatrně jsem uchopil její krásnou hlavu a hladil ji po čele.

„Promiň mi," řekla a polkla bolestí. „Jsem asi dost citlivá. Je mi, jako by mi zaráželi žhavé hřeby do hlavy. Dostala jsem strach, když jsi mne tak náhle uchopil do náruče."

Má síla přecházela do ní, z mé ruky do její. Po krátké chvíli zhluboka vydechla, uvolnila se z napětí a rozevřela zase oči. „Tvé ruce jsou tak teplé," řekla a natočila hlavu k jemnému políbení mé ruky. „Máš ruce ranhojiče."

Podíval jsem se na své ruce. „Ruce ranhojiče, ruce sabotéra!" řekl jsem tvrdě. „Ale věř mi, nepřeji ti zlé. A nikdy jsem ti nepřál. Sama bys to měla vědět."

Pohlédla na mne, její pohled byl zase jasný a známý. Ponořil jsem se do něj tak hluboko, že vše kolem zešedlo a připadalo mi neskutečné.

„Uvažovala jsem pravděpodobně špatně," řekla. „Pravděpodobně jsem sama chtěla zlo, i když ve skutečnosti ne. Teď se ale

zase musím snažit, u tebe je mi dobře. Kde jinde bych se měla cítit dobře? I doma je mi všechno cizí a omrzelo se mi tam. Tvá síla mne neustále přitahuje – skrze stěny, hradby i město. Očaroval jsi mne."

„Láska je čarovná," zaradoval jsem se. „Láska je nejmocnější kouzlo. Ty jsi mě okouzlila, když ses mi prvně podívala do očí u brány chrámu Boží moudrosti."

„To je bláznovství," namítla. „Otec by mi nikdy nedovolil provdat se za latince. Neznám ani tvoji rodinu, jsi tulák, hledač štěstí. Ne, kdyby to věděl otec, nechal by tě zabít."

Mé srdce strnulo. Abych získal čas, vychloubal jsem se:

„Můj rod je v mé tváři, meč je mým otcem, pero ke psaní matkou, hvězdy sourozenci, andělé a démoni bratranci a příbuzní."

Podívala se na mne zpříma a řekla: „Nechtěla jsem tě urazit, řekla jsem jen pravdu."

Upřímná slova mi stáhla hrdlo. Pravda byla daleko jednodušší.

„Jsem již ženatý," doznal jsem. „Již téměř devět let jsem neviděl svou ženu, ale pokud vím, je dosud naživu a žije si dobře. Našemu chlapci je již dvanáct let. Nemohl jsem již více s nimi žít, a proto jsem přijal kříž. Myslí, že jsem padl v bitvě u Varny. Tak je to přece jen lepší."

Nezměrně se ulekla, když slyšela má první slova. Nedívali jsme se na sebe. Ona si prsty upravovala límeček a poopravila si ozdobu na prsou. Její krk byl zcela bílý.

„Co to znamená," promluvila konečně chladným hlasem.

„Z toho všeho by nemohlo nic být." Stále si pohrávajíc s ozdobou a dívajíc se na svoji ruku, dodala: „Musím již jít. Mohl bys mi pomoci obléknout plášť?"

Nechtěl jsem ji ale nechat odejít. Nechtěla tomu ani ona sama. Řekla to jen tak, aby mne zranila.

„Jsme oba dospělí," poznamenal jsem a nasadil tvrdší tón. „Nebuď přece dětinská. Víš velmi dobře, co děláš. Pochop," pokračoval jsem. „Co se já starám o manželství, co je mi do církevních svátostí! Když jsi jednou u mne, a já tě nalezl, nestarám se ani o nebe, ani o peklo. To ovšem není to, nad čím uvažujeme a o čem se nám káže. Jsi moje a nepopírej to. Ale ještě jednou – nechci pro tebe zlo."

Zastavila se a zahleděla se mlčky a tvrdošíjně k zemi. Proto jsem pokračoval: „Můžeš si sama objasnit, co je před námi. Smrt anebo turecké otroctví. Ani jedno si nemůžeš vybrat. Nemáme víc času než

pár měsíců, nejvýše půl roku. Pak přijdou Turci. Co potom znamená cokoliv obyčejného!“ vzkřikl jsem a udeřil rukou na opěradlo židle tak silně, že mi praskla kost a bolest mne oslepila. „Na manželství, domov, děti může člověk myslet tehdy, když má před sebou život. Ty ani já nic takového nemáme. Naše láska je již předem odsouzena k zániku. Máme před sebou krátký čas. Ale ty si chceš obléci svůj plášť a jít svou cestou, protože před lety mne Boží soud donutil, abych se oženil se starší ženou, nad jejímž tělem jsem se slitova1. Mé srdce se jí nikdy nedotklo.“

„Co já mám z tvého srdce,“ hněvala se, tváře rozpálené. „Tvé srdce je latinské. Dokazují to tvá slova. Cařihrad nemůže nikdy zaniknout. Každé pokolení Turků město obkličovalo. Samotná svatá Matka Boží střeží naše hradby. Jak by je mohl rozbořit nějaký mladík, nějaký Mehmed, kterého si ani sami Turci neváží?“

Zdálo se, že hovoří, jen aby něco řekla, tak samozřejmá jí byla důvěra k cařihradským hradbám. Pokleslým hlasem a klouzajíc pohledem do stran se zeptala: „Co jsi říkal o Božím soudu? Je tvá žena skutečně starší?“

Její otázka opět rozradostnila mé srdce. Dokazuje to, že její ženská žárlivost přešla ve zvědavost. V té chvíli přišel zvenku můj sluha. Bouchl dveřmi a rámusil u vchodu. Odešel jsem za ním a vzal od něho koš.

„Nepotřebuji tě již, Manueli,“ odbyl jsem jej.

„Pane, střežím dům z hospody odnaproti. Věř mi, tak je to nejlepší,“ odvětil starostlivě.

Spěšně mne ještě zatáhl za rukáv, sklonil moji hlavu dolů a zašeptal mi do ucha: „Pane, proboha, nauč ji oblékat se jiným způsobem. Tak přitahuje každý pohled na sebe a vzbuzuje více zvědavosti, než kdyby se procházela s odhalenou tváří a byla namalovaná jak děvčata z přístavu.“

„Manueli,“ varoval jsem ho, „můj nůž je v pouzdru volný.“ Sluha se však jen rozhihňal, jako kdybych řekl nějakou dobrou narážku, a máchl rukou. „Máš styl jako lazebník,“ vyčetl jsem mu a vystrčil ho ven. „Styď se za své myšlenky!“ Ale postrčil jsem ho opatrně, abych mu neublížil, a on mé jednání chápal jen jako projev přízně.

Vnesl jsem koš dovnitř. Víno jsem nalil do stříbrných pohárů a na stůl jsem nachystal pšeničný chléb. Sladkosti jsem přesypal do čínských šálků. Pozdvihla odmítavě ruce: „Ne, nechci!“